

מפני שבעומק לבו עם כל מעשי הצדקה שלו עינו רעה בשלו והוא ששנינו: הרוצה שיתנו אחרים וגם רוצה שלא יתן הוא ואינו מצמער על כך. הוא ודאי שעינו רעה בשלו.

ולדרך זה יתיישב גם כן מה שלכאורה קשה טובא, למה ביתנו אחרים והוא לא יתן אין זה אלא עין רעה ואינו רשע, ובלא יתן ולא יתנו אחרים הוא רשע, והרי הוא דבר המסתבר שמה שעושהו לרשע הוא מה שהוא לא יתן ולא הולא יתנו אחרים נא"כ נפרש שהנידון הוא במעשי הצדקה ולא רק במדות, והוא מונע את האחרים מליתן, אבל כבר הכרחנו שאי אפשר לפרש כן וכל המשניות השנויות כאן אינן הולכות על דרך זה, וכמשנ"ת] וא"כ למה לא יהי' כרשע גם ביתנו אחרים והוא לא יתן כיון שהוא לא יתן ובמה מתקן רשעתו ביתנו אחרים?

אולם לפי המתבאר הוא עולה יפה, דכיון שהנדון כאן הוא שהוא נעשה רשע ע"י מדה רעה של עין רעה, וכבר נתבאר שביתנו אחרים והוא לא יתן, היתה לו גם מחשבה טובה כדי שיתנו אחרים, ואף כי אמנם הוא צריך לחשוך את עצמו גם בכגון זה בעין רעה בשלו אבל בשביל זה לא נעשה רשע, כי הרי הוא כמי שמתכוין לאכול בשר טלה ועלה בידו בשר חזיר, משא"כ בלא יתן ולא יתנו אחרים הרי אין לו שום מחשבה טובה, רק עין רעה בלבד, ומי שיש לו עין רעה הוא רשע.

יתן ויתנו אחרים חסיד. כלומר: אם השלים נפשו ולבבו ואף אם הוא נותן רוצה גם שיתנו אחרים ומצמער על מה שלא יוכלו ליתן מפני שהוא נותן הכל. וכמשנ"ת הוא חסיד. ואנו למדים מכאן, כי יש שאותו הדבר שצד הקיום שבו הוא חסידות והמקיימו נקרא חסיד, העובר על זה אינו עובר על מדת חסידות בלבד, אלא שהוא דבר מגונה וכמו כאן. שזה שמדתו היא יתן ויתנו אחרים, הוא חסיד, וזה שמדתו לא יתנו אחרים והוא יתן, עינו רעה בשל אחרים, וא"כ הרי הוא בעל מדה מגונה של עין רעה, והרי יוצא מכאן שאותו הדבר שהמקיימו הוא חסיד, העובר עליו הוא בעל מדה רעה. ודבר זה, כלל גדול הוא בתורה, ומתבאר ממקומות הרבה.

ארבע מדות בהולכי לבית המדרש. (פ"ה משנה י"ד). נראה שגם משנה זו כהקדמות, דנה בעיקרה במדות ולא במעשים. וההכרח הוא מהסיפא שלא הולך ולא עושה רשע. ואם אינו הולך ואינו עושה איך הוא מנוי בכלל הולכי ביה"מ. אלא על כרחך, שכל אלו הארבע הם הולכים ועושים, אלא שהם חלוקים במדות של מעלות ההליכה והעשי. ועל פי זה נראה, כי הליכה ועשי' ששנו כאן, אין הכונה להליכה ועשי' ממש, אלא ההליכה היינו הבקשה הקודמת להעשי'. שהמשנה שלה היינו של הבקשה, היא ההליכה, וכיוצא בה, ועשי' היא עצם הדבר שהוא מבקש לעשות, ולכן אין הכונה בעשיית מעשה המצוות. אלא ביו ההליכה וביו העשי'

שתייהן בתלמוד תורה, כי הרי המשנה מדברת בבית המדרש שבימי חז"ל הוא המקום לתלמוד תורה ואינו מקום מיוחד למעשים טובים. והכונה בלא הולך, היינו שלא קנה בנפשו שלימות המעלה, של הבקשה והרדיפה אחרי התלמוד, ולא הגיע להשתבח במעלה זו למדה שהשתבחו בה גדולי עולם, וכמו שאמר דוד חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך (תהלים קי"ט), פירוש, שע"י החשבון עם נפשו תמיד בתקון דרכיו ומדותיו קנה לנפשו שלימות המעלה, להשיב רגליו אל עדות ה', והיינו לבקש ולרדוף אחר תלמוד תורה, וכבר מצאנו תלמיד אחד קראוהו ז"ל בי רב דחד יומא (חגיגה ה' ע"ב), מפני שהלך חצי שנה לבית המדרש וחצי שנה בחזירתו ובבית המדרש ה' רק יום אחד, וקראו עליו המקרא ואותי יום יום ידרשון (ישעי' נ"ח ב') ומפני שכל הלומד אפילו יום אחד בשנה, וכל השנה הוא עסוק ברדיפה אחר היום הזה בהליכה וחזרה, הרי הוא כמי שלומד כל השנה כולה, כי שכר ההליכה שהיא הבקשה משתווה אל שכר הלימוד עצמו, כי גם עיקרה של מעלת הלימוד היא דרישת ה', ודרישת ה' יש בהבקשה כמו בהלמוד עצמו, ולכן אותו תלמיד, אף שלמד רק יום אחד בשנה הרי הוא כדורש את ה' בכל השנה, כי בין ההליכה ובין העשי' דרישה היא, ויסוד זה מתבאר גם ממשנתנו כאן שהיא משווה שכר ההליכה לשכר המעשה, שזה שכר הליכה בידו וזה שכר מעשה בידו.

וכיון שנתבאר, שההליכה השנוי' כאן, אין הכונה על מעשה ההליכה דוקא, אף שכמובן גם מעשה ההליכה בכלל זה, הכונה בשכר הליכה אינו שכר פסיעות, שהרי לזה קוראים חז"ל שכר פסיעות, והוא דבר מיוחד, אלא שכר מעלת הבקשה הקודמת, ושכר מעשה היינו שכר מעלת המעשה עצמו. ועל פי יסודות אלה נתפרש המשנה יפה.

הולך ואינו עושה שכר הליכה בידו. כלומר: שהוא קנה בנפשו את מעלת הבקשה והרדיפה אחרי התלמוד, וכמ"ש אם תבקשנה וגו', אך לפי מעלת בקשתו, היתה צריכה להיות מעלת עשיתו נשגבה מאד, בעמלות הראויה בשלמות גמורה, אבל החולך הזה אף שהגיע למעלה גדולה בהליכה, לא הגיע למעלה כזו בעשי', והעשי' שלו כלומר תלמודו עצמו אינה לפי מדת ההליכה, כלומר הבקשה, והי' מקום לומר, שכיון שההליכה והבקשה, סוף סוף אינה אלא כהכשר אל העשי', ואם העשי' אינה כראוי לפי ההליכה, גם על ההליכה לא יקבל שכרו משלם, קמ"ל המשנה שאינו כן, אלא שכר ההליכה בידו, כלומר שכרו משלם, שאף כי אמנם ההליכה היא הכשר להעשי', מ"מ גם שלמות היא בפני עצמה, וכמשנ"ת שגם ההליכה יש בה דרישת ה', וגם עלי' קוראים: ואותי יום יום ידרשון, (ישעי' נ"ח ב') ולכן אין מקפחים שכר הדרישה שבאה ע"י ההליכה, אף כי אין מעלת העשי' כדוגמתה, ולא הכשירה את העשי' כראוי.

עושה ואינו הולך שכר מעשה בידו. הנה במעלת הבקשה יש שתי בחינות. הא'